

HOOFSTUK 1

1. ALGEMENE INLEIDING

1.1 INLEIDING EN MOTIVERING TOT DIE ONDERSOEK

In die eerste drie maande van 1997 is daar altesaam 405 huwelike in die Hoër Hof in die Vrystaat ontbind. Gedurende 1996 is daar altesaam 1 765 huwelike in dieselfde hof ontbind. Volgens statistieke blyk dit dat Februarie die gewildste skeimaand is (Coertzen, 1997:5). Hierdie is slegs syfers vir die Vrystaat, maar dit weerspieël die omvangryke probleme wat Suid Afrikaanse gesinne beleef.

Volgens die navorser beteken egskeiding rou. Daar moet afskeid geneem word van die bekende en 'n nuwe lewe moet begin word. Hierdie proses van afskeid neem, gaan gepaard met intense emosionele pyn. Pyn wat baie ouers nie kan verwerk nie, wat nog te sê van hul kinders. Die gevolge van 'n egskeiding is vir baie kinders traumaties en rampspoedig, veral vir die adolessent. Die meeste adolessente in 'n egskeidingsituasie ontwikkel probleme om die eise en verantwoordelikhede van jong volwassenheid te hanteer. 'n Huisgesin waar daar warmte, liefde en begrip is, is noodsaaklik om die adolessent voor te berei vir hierdie fase. Dit ontbreek gewoonlik na 'n egskeiding.

Die navorser is van mening dat wanneer 'n adolessent gestaltpeltherapie ontvang om deur die rouproses te beweeg, 'n egskeiding nie so traumaties beleef word nie. Aanpassings in die volwasse wêreld kan ook vergemaklik word.

1.2 PROBLEEMFORMULERING EN AFBAKENING VAN DIE STUDIE

Alhoewel in 'n populêre tydskrif gepubliseer word die intense seer en verwarring wat 'n adolessent beleef na 'n egskeiding in 'n brief wat geskryf is aan Huisgenoot (1 Mei 1997:7) duidelik gereflekteer:

“VERSKEUR DEUR MY OUERS

Ek is 'n rugbybal. My ma is die blouspan, my pa is die rooispan.

Hul spel gaan oor wie vir my, in die hande kan kry om punte aan te teken.

Ek is die een wat oor die pale geskop word, die een waarmee 'n drie gedruk word.

Ek wonder wie het die laaste punt gekry? Rooi of blou?

Hoe kies jy tussen bloed en bloed? Hoe veroordeel jy as die Liewe Vader jou anders leer? Hoe stem jy saam as jy eintlik voel jou hele wese skree daarteen wanneer die een die ander beledig?

Hoe kies jy tussen die twee mense wat 'n deel het aan jou bestaan, wat jy die liefste op aarde het, ondanks wat hulle in die verlede gedoen het?

Hoe kies jy tussen pa en ma? Ek weet nie, ek is maar net die bal - 'n kind. **Net 'n kind, Boland.**”

Volgens Van Staden (1987:192) beleef veral baie adolessente 'n egskeiding pynlik en ontwrigtend en word dit vererger deur realistiese en onrealistiese vreesgevoelens. Die skrywers Goldman & King (1985:282) en Forehand, Long & Brody (1988:157) meen dat jonger kinders makliker aanpas en minder probleme het as adolessente. Die ouer-kindverhouding ondergaan groot veranderinge gedurende adolessensie. Die adolessent raak meer onafhanklik, verkry outoriteit met betrekking tot besluitneming en verkry vryheid om in en uit die gesinsisteam te beweeg. Hierdie “normale” veranderinge gedurende adolessensie en die spanning wat daarmee gepaard gaan, verskerp die negatiewe effek van 'n egskeiding.

Die adolessent het, net soos die volwassene, baie introjekte wat sy gevoelens oor homself beïnvloed. Hy het baie gevoelens, herinneringe en fantasieë van die verlede wat hom affekteer. Die adolessent het daarom bystand nodig om sy gevoelens van angstigheid, eensaamheid, frustrasie, vrees en seksuele verwarring uit te spreek (Oaklander, 1988:291).

Volgens die navorser toon bogenoemde standpunte van skrywers die noodsaaklikheid aan dat 'n adolessent in 'n egskeidingsituasie terapie bygestaan moet word om die egskeiding te verwerk. Ten einde die egskeiding te verwerk, gaan die adolessent deur 'n rouproses.

1.3 DOEL VAN DIE STUDIE

In die lig van die probleemstelling word daar vervolgens aandag gegee aan die doelstelling en doelwitte wat beplan word vir die studie.

1.3.1 Doelstelling

Die benutting van gestaltpeltherapie met adolessente in 'n egskeidingsituasie, ten einde die invloed hiervan op die verwerking van die rouproses te verken.

1.3.2 Doelwitte

Die volgende doelwitte is geïdentifiseer ten einde bogenoemde doelstelling te bereik:

- * Om 'n literatuurstudie te doen van gestaltpeltherapie, sodat die navorser oor voldoende kennis en vaardighede kan beskik vir die praktiese gevallestudies in die navorsing.
- * Om 'n literatuurstudie te doen van die adolessent en sy rouproses ná 'n egskeiding, sodat die navorser voldoende kennis kan hê om in samevloeiing te kan wees met die respondente in die studie.
- * Om deur middel van 32 gevallestudies vier adolessente in 'n egskeiding aan gestaltpeltherapie bloot te stel, sodat die invloed hiervan op die verwerking van die rouproses verken kan word.
- * Om na aanleiding van die gevallestudies gevolgtrekkings en aanbevelings oor die benutting van gestaltpeltherapie met die adolessente in 'n egskeidingsituasie te maak.

1.4 FORMULERING VAN 'N STELLING

'n Hipotese is nie vir die studie geformuleer nie, omdat die navorser die verkennende navorsingsontwerp gebruik het. Hipoteses vir verdere navorsing word na afloop van die studie ontwikkel (Hofmeyr, 1996:4). Slegs 'n stelling sal in hierdie ondersoek gemaak word.

Die volgende stelling is vir hierdie verkennende ondersoek geformuleer:

“Indien die adolessent betrokke in 'n egskeidingsituasie gestaltpeltherapie ontvang sal hy gouer tot die aanvaarding van die egskeiding tydens sy rouproses kom.”

1.5 NAVORSINGSMETODOLOGIE

Daar word vervolgens gekyk na die navorsingsmetodologie wat in hierdie ondersoek benut en geïmplimenteer is.

1.5.1 Soort navorsing

Toegepaste navorsing word vir die doeleindes van die studie benut. Toegepaste navorsing volgens Bloom (1986:56) “seeks to develop principles that enable people to resolve problems or to obtain desired objectives. The question here is how to make things work for human betterment. The overall emphasis is on knowledge for use, with the implication that values are much involved in the entire process from the beginning to end.”

Die navorser het dus met die navorsing praktiese aanbevelings gemaak om die rouproses van die adolessent te vergemaklik. Praktiese riglyne is ook neergelê om deur middel van gestaltpeltherapie die adolessent te begelei deur die rouproses.

1.5.2 Navorsingsontwerp

Die verkennende ontwerp was in hierdie studie gebruik, omdat min kennis, navorsing en literatuur rakende die onderwerp bestaan. Volgens Collins (1985:20) is die verkennende ontwerp die voorhandliggende ontwerp waar min inligting oor 'n verskynsel beskikbaar is.

Grinell en Williams (1990:140) se standpunt volgens die verkennende onderwerp is die volgende: “If we do not know much to begin with - since research is a step-by-step process building on the result of the previous work - we will not expect our study to provide anything more than a low level of knowledge. The idea of an exploratory research study is to explore, nothing more - nothing less. We use exploratory designs when little is known in our research area and all we want to do is make a beginning

study. We will not come up with statistically sound data or conclusive results, we do not intend to. We only want to build a foundation of general ideas and tentative theories which can be explored more rigorously later on."

1.5.3 Universum en steekproef

Uit die Landrosgebied van Bloemfontein is vier adolessente uit die wit kultuur betrek. Hul ouderdomme het gewissel tussen twaalf en agtien jaar.

1.5.4 Navorsingsprosedure en werksywyse

In hierdie studie is gebruik gemaak van waarneming met gekontroleerde stimuli. Volgens Smit (1983:69) "poog die navorser om onder gekontroleerde toestande inherente kenmerkende eienskappe van individue waar te neem".

Die werksywyse wat geïmplimenteer is om inligting te bekom, het plaasgevind deur middel van gevallestudies. Smit (1983:47) konstateer dat "die gevallestudie essensieel ontdekkend van aard is, dit fokus op 'n intensiewe studie van die individuele geval, sy lewensgeskiedenis, huidige gevoelens, gedagtes en gedragspatrone en op die veelheid van interaksies tussen al die onafhanklike veranderlikes".

1.6 METODE VAN ONDERSOEK

1.6.1 Literatuurstudie

'n Grondige literatuurstudie wat die bestudering van ander vakdissiplines insluit, is gedoen oor die volgende hoofkonsepte in die studie:

- * gestaltherapie
- * vorme van spel wat benut kan word in gestaltherapie
- * die adolessent in 'n egskeidingsituasie en sy rouproses

1.6.2 Empiriese ondersoek

Vir die doel van die navorsing is vier adolessente deur middel van doelgerigte steekproefneming in die studie betrek. Al vier adolessente het vrywillig aangemeld vir terapie. Dit was tot voordeel van die navorsing, omdat hulle reeds gemotiveerd was om betrokke te raak by terapie.

Deur verskeie vorme van spel te benut, is die adolessente begelei deur die terapeutiese proses: assessering en bou van 'n vertrouensverhouding, sensoriese kontakmaking, sin vir die self, emosionele uitdrukking, selfonderhouding en -vertroeteling en laastens afsluiting.

Elke adolessent is deur middel van agt gestaltspelterapie sessies gelei om hul ouers se egskeiding te aanvaar. Elkeen se rouproses is dus aangespreek in die terapie.

1.7 FAKTORE WAT DIE ONDERSOEK BEVOORDEEL EN BEMOEILIK HET

Daar bestaan min bronne oor gestaltspelterapie. Verskeie vakdissiplines moes in die literatuurstudie geraadpleeg word ten einde gestaltspelterapie duidelik te omskryf en te bespreek.

Die navorser het aanvanklik beplan om respondente uit FAMSA se gevallelading te kry, aangesien die navorser as maatskaplike werker in diens van FAMSA is. Die navorser moes egter ontdek dat, in die tydperk van twee jaar dat sy in diens van FAMSA is, daar slegs een adolessent uit 'n egskeidingsituasie aangemeld het vir terapie. Dit is duidelik dat adolessente nie maklik vir terapie aanmeld nie. Een van die redes is dat die adolessent, soos die volwassene, reeds 'n inspraak in sy keuse het of hy vir terapie wil gaan of nie, aldus die navorser. NG-predikante uit ongeveer ses gemeentes is genader vir respondente, maar sonder sukses. 'n Probleem in die studie was dus om respondente te verkry.

'n Sielkundige by Rosenhof Hoërskool, 'n nywerheidskool in Bloemfontein, het die navorser voorsien van drie respondente nadat sy motiveringswerk gedoen het onder enkele leerlinge. Die ander respondent was 'n seun van 'n egpaar wat egskeidingsberaad ontvang het by die navorser se privaatpraktyk.

Die adolessente moes dus deeglik gemotiveer word om betrokke te raak by die navorsing. 'n Voordeel was dat die respondente wat betrokke wou raak, dit vrywillig gedoen het en ontvanklik was vir terapie.

1.8 DEFINISIES VAN HOOFKONSEPTE

1.8.1 Gestaltspelterapie

Die navorser kon geen bron vind waar gestaltspelterapie gedefinieer word nie, daarom word die konsep opgebreek ter verduideliking.

Die skrywers Gouws *et al.* (1979:104) omskryf gestalt soos volg: “'n Geheel wat 'n sekere mate van struktuur besit, wat meer as die som van sy dele is en wat transpordeerbaar is, dit wil sê dit bly herkenbaar selfs al word die samestellende dele vervang, solank die verhouding tussen die dele behoue bly.” Daar word verder deur Owen (1978:40) beklemtoon dat gestalt 'n leefwyse en 'n bepaalde oriëntering tot die lewe is. Die skrywer beskou dit as 'n lewensfilosofie - 'n manier van doen en wees in die bereiking van 'n groter bewustheid ten opsigte van die self en die wêreld. Ter aansluiting hierby word gestaltterapie deur Meyer en Salman (1983:106) as 'n vorm van psigoterapie omskryf waar daar op die onmiddellike gefokus word en waartydens die individu tot bewuswording van die self en tot insigontwikkeling gelei kan word.

'n Model in gestaltterapie is deur Buber in Schoeman en Van der Merwe ontwikkel wat genoem word “healing through meeting. Healing here refers to a restoring of wholeness, with the full engagement taking place in the here and the now. Therefore the I - Thow relationship is very important.”

Spelterapie word deur Welsis (1991:27) omskryf as 'n psigoterapeutiese metode wat gebaseer is op psigodinamiese en ontwikkelingsbeginsels wat ten doel het om emosionele nood van jong kinders te help verlig deur die benutting van 'n verskeidenheid verbeeldingryke en ekspressiewe spelmateriaal soos handpoppe, klei, kunsmateriaal en miniatuurvoorwerpe. Volgens McMahon (1992:1) is spel 'n spontane, aktiewe proses waartydens denke en emosies gestimuleer word sonder vrees vir mislukking of noodlottige gevolge.

Gestaltspelterapie is dus 'n vorm van psigoterapie wat op die onmiddellike fokus. Die doel hiervan is om die kind te help om ooreenkomstig sy behoeftes en vermoëns, in totaliteit tot 'n meer optimale interaksie met homself en sy omgewing te kan kom, deur verskeie spelmateriaal te benut wat die denke en emosies van die kind stimuleer sonder vrees vir mislukking.

1.8.2 ADOLESSENSIE

Volgens Sebald (1984:4) word adolessensie gedefinieer as "to grow into maturity". Die skrywer Miller (1983:3) definieer adolessensie as "a process of adaptation to puberty".

Volgens Papalia & Olds (1978:259) begin adolessensie op 12/13 jaar. Om die einde van adolessensie te bepaal is moeilik. Intellektuele volwassenheid word bereik wanneer 'n persoon abstrak kan dink. Sosiale volwassenheid beteken wanneer iemand selfonderhoudend kan wees en trou. Wettige volwassenheid tree in werking wanneer die persoon op 18 jaar kan stem. Sielkundige volwassenheid word bereik wanneer iemand sy eie identiteit ontdek, onafhanklik van sy ouers raak, 'n stel waardes ontwikkel en in staat is om volwasse verhoudings van vriendskap en liefde te kan opbou.

Adolessensie is dus 'n ontwikkelings stadium waardeur volwasse eienskappe aangeleer en bereik word.

1.8.3 Rouproseses

Volgens De Klerk in Ferreira (1983:11) is die rouproseses prosesmatig. Dit word gekenmerk deur vordering en agteruitgang. Die fases in die proses kan nie in geslote kompartemente verdeel word nie. 'n Omskrywing van die rouproseses word deur Ferreira (1983:11) soos volg gegee: "Die proses word gekenmerk deur definitiewe fases vanaf skok tot heraanpassing waardeur die treurende beweeg om sodoende as heraangepaste op sy verskillende lewensterreine te kan funksioneer. Hierdie proses verteenwoordig 'n verskeidenheid van belewenisse, gevoelens en ervarings op al die vlakke van die treurende se menswees en deur 'n gemiddelde tydperk van twaalf tot vier en twintig maande."

1.9 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG

Die navorsingsverslag bestaan uit vyf hoofstukke. Die eerste hoofstuk is die algemene inleidende hoofstuk. Die motivering vir die keuse van die onderwerp, die probleemformulering, die doel van die studie en die navorsingsmetodologie word bespreek.

In hoofstuk 2 word daar gefokus op gestaltpeltherapie. Daar word gelet op die beginsels, werkswyses, terapeutiese verhouding en terapeutiese proses in gestaltterapie. Vorme van spel word uitgewys wat aangewend kan word in gestaltterapie.

In hoofstuk 3 word aandag gegee aan die implikasies wat 'n egskeiding op 'n adolessent se ontwikkeling het, verliese wat die adolessent beleef, sy rouproses in egskeiding asook faktore wat die rouproses minder traumaties kan maak.

In hoofstuk 4 word die 32 gevallestudies beskryf. Groei of weerstand wat die adolessente gehad het, word uitgelig en die interpretasie van die bevindings word weergegee.

Hoofstuk 5 is die samevatting van die navorsingsverslag. Gevolgtrekkings en aanbevelings wat spruit uit die studie, is gedoen.

'n Bibliografie word laastens by die verslag aangeheg.